

Nr 40.

Ankom till riksdagens kansli den 19 maj 1944 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av väckta motioner om visst tillägg till övergångsstadgandet i lagen den 18 april 1935 (nr 113) med vissa bestämmelser om arbetsförmedling.

Andra lagutskottet har till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 209 i första kammaren av herrar *Petersson, Knut*, och *Ericsson, Carl Eric*, samt nr 401 i andra kammaren av herr *von Friesen*, om visst tillägg till ovannämnda stadgande.

Enligt 2 § lagen med vissa bestämmelser om arbetsförmedling må arbetsförmedling icke bedrivas i förvärvssyfte. Vill någon eljest bedriva arbetsförmedling, för vilken från arbetsgivare eller arbetssökande uppbäres inskrivnings- eller förmedlingsavgift, periodiskt bidrag eller annan ersättning, skall tillstånd sökas hos socialstyrelsen. Tillstånd må icke beviljas enskild person. Vid meddelande av tillstånd skall enligt 3 § angivas den ersättning för förmedlingen, som högst må uppbäras, samt de övriga villkor och bestämmelser för verksamheten, som prövas erforderliga. Ersättningen må i intet fall så bestämmas, att densamma kan förväntas överstiga de nödiga utgifterna för förmedlingen. Avgiftsfri arbetsförmedling får bedrivas utan tillstånd men skall enligt 5 § anmälas till socialstyrelsen. Arbetsförmedling står under tillsyn av socialstyrelsen (6 §). Den som utan tillstånd bedriver arbetsförmedling mot ersättning eller eljest överträder bestämmelserna i lagen straffas enligt 8 § med böter.

Enligt övergångsbestämmelserna till lagen kunde den som vid lagens ikraftträdande i behörig ordning bedrev arbetsförmedling i förvärvssyfte av socialstyrelsen erhålla tillstånd att fortsätta verksamheten till och med den 31 december 1939. Beträffande yrkesgrupper, som Konungen bestämt, äger socialstyrelsen för tiden därefter, dock för högst ett år i sänder och icke längre än till den 1 januari 1950, bevilja förlängning av sådant tillstånd samt jämväl meddela nytt tillstånd att bedriva arbetsförmedling i förvärvssyfte, dock endast för enskild person, som övertagit med vederbörligt tillstånd bedriven verksamhet, i vilken han sedan tiden före lagens ikraftträdande varit anställd. Innan tillstånd som nu nämnts beviljas, skall

åt arbetsgivar- och arbetarorganisationer inom den eller de yrkesgrupper förmedlingen avser beredas tillfälle att yttra sig. Det ankommer på socialstyrelsen att bestämma skälig ersättning för förmedlingen. I övrigt skola lagens bestämmelser i tillämpliga delar gälla å densamma. — Genom kungörelse den 10 februari 1939 har Kungl. Maj:t förordnat, att de yrkesgrupper, beträffande vilka förlängt tillstånd till arbetsförmedlingsverksamhet i förvärvssyfte skall kunna meddelas, tills vidare skola utgöras av musiker och sceniska artister samt anställningssökande i husligt arbete, hotell-, pensionat- och restaurangrörelse, sjukvård och jordbruk.

Enligt lagens 1 § i dess ursprungliga lydelse skulle lagen äga tillämpning å all slags arbetsförmedling som bedrevs av annan än offentlig arbetsförmedlingsanstalt eller godkänd sjuksköterskebyrå och som icke skedde genom utgivande av skrift, varå tryckfrihetsförordningen är tillämplig. Till dessa bestämmelser gjordes genom lag den 30 april 1942 (nr 209) ett tillägg (1 § andra stycket) av innehåll att, om mellan utövare av verksamhet för arbetsanskaffning och arbetssökande träffats avtal om anställning av den arbetssökande hos verksamhetens utövare eller av den sistnämnde hos arbetssökanden, skall, där av omständigheterna framgår, att det huvudsakliga syftet med anställningen är förmedling av arbete åt arbetssökanden, sådan förmedling anses såsom arbetsförmedling enligt lagen. Anledningen till ändringen var att i rättspraxis syntes ha gjort sig gällande en tendens att icke anse sådan verksamhet för arbetsanskaffning falla under lagen, vilken grundades på ett anställningsavtal mellan den arbetssökande och verksamhetens utövare, och att det med en sådan lagtolkning skapades möjlighet att under anställningsavtalets form dölja sedvanlig förmedlingsverksamhet, vilken därigenom bleve undandragen erforderlig kontroll. Det 1942 gjorda tillägget till 1 § föranledde ej någon ändring av övergångsbestämmelserna till lagen.

I motionerna, vilka äro likalydande, har med tanke närmast på vissa s. k. hemhjälpsbyråer i Göteborg hemställtts att riksdagen måtte för sin del besluta, att till övergångsstadgandet i förevarande lag skall fogas en bestämmelse av innehåll, att socialstyrelsen under villkor, som i övrigt föreskrivas i nämnda stadgande, skall på ansökan äga meddela den som vid ikraftträdandet av 1 § andra stycket bedrev verksamhet, som där avses, inom någon av de yrkesgrupper varå övergångsstadgandet enligt Konungens bestämmande skall vara tillämpligt, tillstånd till verksamhetens fortsättande intill den 1 januari 1950.

I fråga om motiveringen för yrkandet får utskottet hänvisa till motionen I: 209.

Över motionerna har utskottet i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver begärt yttrande från socialstyrelsen, statens arbetsmarknads-

kommission och länsarbetsnämnden i Göteborgs och Bohus län. Yttrandena finnas såsom bilagor fogade vid detta utlåtande.

Före tillkomsten av 1935 års lag gällde på förevarande område *kungörelsen den 5 maj 1916 (nr 163) angående kommissionärer för anskaffande av arbetsanställning*. Enligt denna kungörelse erfordrades tillstånd, om någon ville yrkesmässigt utöva verksamhet såsom kommissionär för att åt tjänare eller andra anskaffa anställning. Tillståndet skulle sökas hos länsstyrelsen i det län, varest verksamheten skulle utövas. I ansökningen skulle lämnas uppgift bland annat om de avgifter, som skulle erläggas av den som anlidade kommissionären. Om behov av verksamheten förelåg och sökanden ansågs lämplig för dess bedrivande, kunde det sökta tillståndet beviljas. Tillståndet lämnades endast tills vidare och kunde av länsstyrelsen återkallas, när omständigheterna därtill föranledde. Om en kommissionär ville ändra de avgifter han tillämpade, skulle han göra anmälan därom till länsstyrelsen. Kommissionären var skyldig att i viss ordning lämna uppgifter angående sin verksamhet till polismyndighet. Uppgifterna insändes därefter av polismyndigheten till socialstyrelsen.

1935 års lagstiftning avfattades på grundval av ett förslag till *internationell konvention* angående avgiftskrävande arbetsförmedlingsbyråer, vilken konvention sedermera ratificerats av Sverige. Enligt konventionsförslaget skulle avgiftskrävande arbetsförmedlingsbyråer med vinstsyfte vara avskaffade inom viss tid. Med uttrycket »avgiftskrävande arbetsförmedlingsbyråer med vinstsyfte» avsågs enligt en i konventionsförslaget införd definition varje person eller organisation, vilken tjänade såsom mellanhand för anskaffande av anställning åt arbetare eller av arbetare åt arbetsgivare och gjorde detta i syfte att direkt eller indirekt från någondera erhålla ekonomisk eller annan materiell fördel.

I en av socialstyrelsen i samband med lagstiftningsarbetet avgiven, den 22 december 1934 dagtecknad promemoria angående olika anordningar för arbetsförmedling i riket omnämndes i samband med redogörelsen för de privata platskommissionärerna, att vid sidan av de auktoriserade kommissionskontoren bedreves likartad platsförmedling i viss omfattning utan tillstånd. Vederbörande hade därvid sökt giva sin rörelse en sådan form, att den icke skulle falla under kommissionärsförfattningen. Sålunda hade anordnats s. k. hemsköterskebyråer, vilkas innehavare velat anse de arbetsökande såsom anställda hos sig och vid inkommande rekvisition å arbetskraft sänt dem till arbetsgivaren med förpliktelse att av lönen avstå viss del till byråns innehavare. I vissa sådana fall, då de arbetssökande icke åtnjutit ersättning under väntetiden och något anställningsförhållande till byråns innehavare därför icke ansetts föreligga, hade genom domstolsutslag överträdelse av kommissionärskungörelsen förklarats vara för handen.

I den *proposition* (1935: 83), varigenom förslag till ny lagstiftning förelades riksdagen, definierades icke begreppet arbetsförmedling i nu ifrågasatt hänseende. Enligt vad departementschefen uttalade borde lagstiftningen i princip omfatta alla slag av arbetsförmedling. Övergångsbestämmelserna beträffande förbudet mot arbetsförmedling i förvärvssyfte motiverades dels därmed att den offentliga eller utan förvärvssyfte bedrivna förmedlingen då ännu icke torde vara rustad att övertaga förmedlingen inom alla arbetsområden och dels därmed att hänsyn borde tagas till dem som dittills bedrivit förmedlingsverksamhet i förvärvssyfte. Det betonades emellertid, att övergångsbestämmelserna skulle vara tillämpliga endast på dem som vid förordningens ikraftträdande i behörig ordning bedreve arbetsförmedling.

I sitt utlåtande (1935: 20) i anledning av propositionen framhöll *andra lagutskottet*, att billigheten syntes kräva, att vid den ifrågasatta lagstiftningens tillämpning de kommissionärer, vilka skötte sin verksamhet på ett sätt, som icke gäve anledning till anmärkning, skulle tillåtas fortsätta sin förmedling under den i övergångsbestämmelserna angivna maximitiden med bibehållen möjlighet till skäligen företagarvinst. Utskottet ville tillika framhålla önskvärdheten, att de kommissionärer, som vore därtill villiga och lämpliga, i görligaste mån bereddes sysselsättning inom den offentliga arbetsförmedlingen. Härigenom vunnes de uppenbara fördelarna, att den privata förmedlingsverksamheten i förvärvssyfte avvecklades på ett för vederbörande kommissionärer så litet betungande sätt som möjligt samt att de offentliga förmedlingsorganen finge draga nytta av den erfarenhet, som åtskilliga kommissionärer torde besitta. — I propositionen hade föreslagits en bestämmelse av innehåll, att tillstånd till arbetsförmedling utan förvärvssyfte ej skulle få beviljas, därest verksamheten icke befanns önskvärd eller ej kunde förväntas komma att bedrivas på lämpligt sätt. Utskottet ansåg denna bestämmelse vara ägnad att föranleda alltför stor stränghet vid prövning av ansökningar om sådant tillstånd. Det vore i synnerhet betänkligt, att bestämmelsen skulle komma att tillämpas även vid prövningen av ansökningar om tillstånd till fortsatt förmedlingsverksamhet i förvärvssyfte. Till följd av förevarande stadgande skulle socialstyrelsen måhända anse sig skyldig att i varje särskilt fall tillse, om det kunde anses finnas något behov av den verksamhet ansökningen avsåg. För att betrygga en tillämpning av lagen i enlighet med utskottets uttalanden föreslog utskottet att stadgandet skulle utgå.

Riksdagen godkände utskottets utlåtande.

Anledningen till det vid 1942 års lagändring gjorda tillägget till 1 § i lagen har förut nämnts. En kortfattad redogörelse för den ståndpunkt rättspraxis intog före ändringen lämnas i socialstyrelsens yttrande över motionerna.

Av den proposition (1942:123), varigenom ändringsförslaget förelades riksdagen, framgår att ändringen särskilt avsåg bl. a. de s. k. hemhjälpbyråerna, vilka arbetade huvudsakligen i syfte att hos annan arbetsgivare för kortare eller längre tid skaffa anställning åt de vid hemhjälpbyrån anställda. Beträffande tolkningen av den nya bestämmelsen bör uppmärksammas ett uttalande i den av socialstyrelsen gjorda framställningen om lagändring. I fråga om arbetsförmedling inom en annan yrkesgrupp, nämligen musiker och sceniska artister, anförde socialstyrelsen att den omständigheten, att en utövare av impressarieverksamhet knutit den arbetsökande till sig genom ett anställningskontrakt och därvid påtagit sig viss risk för ekonomisk förlust samtidigt som den arbetsökande erhållit garanti för viss minimiinkomst, enligt styrelsens mening icke utgjorde tillräckligt skäl för att verksamheten skulle undandragas offentlig kontroll.

Varken i propositionen eller under riksdagsbehandlingen berördes frågan om införande av särskilt övergångsstadgande i anledning av tillägget till 1 §.

Huvudsyftet med 1935 års lagstiftning om förbud mot arbetsförmedling i förvärvssyfte var att förhindra sådan verksamhet för arbetsanskaffning, varigenom verksamhetens utövare beredde sig företagarvinst på de arbetsökandes bekostnad. Den frist för avveckling av sådan verksamhet, som enligt övergångsbestämmelserna till lagen successivt kan meddelas beträffande företag som existerade redan vid lagens ikraftträdande, motiverades i främsta rummet med billighetsskäl. Därjämte framhölls, att den offentliga eller utan förvärvssyfte bedrivna förmedlingen då ännu icke torde vara rustad att övertaga förmedlingen inom alla arbetsområden.

Utskottet.

Vad beträffar det sistnämnda skälet för en övergångsperiod anser utskottet med stöd av yttrandena över motionerna, att det icke föreligger ett sådant behov av den privata arbetsförmedling varom i motionerna är fråga att det icke kan fyllas genom den offentliga arbetsförmedlingen.

Vad därefter angår billighetsskäl för beviljande av tillstånd till fortsatt förmedlingsverksamhet är det enligt utskottets mening tvivel underkastat, huruvida icke åtskilliga av dem som bedriva arbetsförmedling under formen av ett anställningsförhållande mellan sig och sina biträden falla under förbudet mot arbetsförmedling i förvärvssyfte även i den lydelse lagen hade före 1942 års ändring. Såväl i dessa fall som i de, vilka tilläventyrs träffats av den 1942 genomförda skärpningen, torde huvudmotivet för användande av ett anställningsförhållande såsom led i arbetsanskaffningsverksamhet ha varit att ge verksamheten en sådan form, att den icke skulle falla under lagen. Vid sådant förhållande kan enligt utskottets mening ej åberopas billighetsskäl för beviljande av tillstånd till fortsatt verksamhet.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande motioner ej måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 19 maj 1944.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit
från första kammaren: herrar *Norman, Wistrand, Forslund, Löfvander**, *Olof Carlsson, Roos**, *Hage* och *Gunnar Andersson**;
från andra kammaren: herr *Olovson* i Västerås, fröken *Andersson*, herrar *Ryberg**, *Hermansson**, fru *Johansson**, herrar *Larsson* i Östersund, *Johnsson* i Kastanjegården* och *Andersson* i Eskilstuna.

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Bilaga A.

Till Riksdagens andra lagutskott.

Genom remiss den 11 februari har Kungl. Maj:t anbefallt *socialstyrelsen* att till riksdagens andra lagutskott avgiva begärt yttrande — varav avskrift skall av styrelsen samtidigt insändas till socialdepartementet — över de likalydande motionerna nr I:209 och II:401 om visst tillägg till övergångsstadgandet i lagen med vissa bestämmelser om arbetsförmedling. Med anledning härav får socialstyrelsen anföra följande.

I motionerna uppgives, att lagen den 18 april 1935 med vissa bestämmelser om arbetsförmedling i sin ursprungliga lydelse icke ansågs tillämplig å sådan verksamhet för arbetsanskaffning, där utövaren av verksamheten hos sig anställde de arbetssökande och i övrigt iakttog alla en arbetsgivare åliggande förpliktelser. Härmed förhöll sig på följande sätt:

Redan år 1934 i yttrande över det förslag av socialstyrelsen, som ligger till grund för 1935 års lag, uttalade Göteborgs offentliga arbetsförmedling, att den affärsmässiga verksamhet, som bedrevs under benämningen »hemhjälp» och som arbetade med s. k. fast anställd personal, icke kunde anses tillgodose något arbetsmarknadsintresse. Det vore, yttrade arbetsförmedlingen, allmänt känt, att denna anställningsform endast vore en skenmanöver för att kringgå gällande lagbestämmelser. Förutom i nämnda yttrande omnämndes överhuvud taget icke ifrågavarande slag av verksamhet i förarbetena till 1935 års lag liksom ej heller i själva lagtexten. Sedermera har högsta domstolen i utslag den 22 december 1939 i ett mål mellan allmänna åklagaren och innehavarinnan av en hemhjälpbyrå i Borås Ellen Arvidsson förklarat den av Arvidsson bedrivna verksamheten vara att hänföra till arbetsförmedling och ådömt henne dagsböter jämlikt 8 § första stycket av 1935 års lag. Det antecknades emellertid i utslaget, att Kungl. Maj:t med hänsyn till i målet förekomna omständigheter funnit avseende icke kunna fästas vid Arvidssons uppgift, att biträdena vore anställda hos henne mot bestämd lön. Med stöd av detta uttalande har sedermera i en del mål, där rätten ansett, att fast anställning förelegat, åtal mot firmor av ifrågavarande slag ogillats. Detta förhållande var en bidragande orsak till att socialstyrelsen i skrivelse den 15 januari 1942 hemställde om ett förtydligande tillägg till 1 § av 1935 års lag. Styrelsen anförde i nämnda skrivelse, som till denna del refererades i propositionen nr 123/42, att ifrågavarande företag (hemhjälpbyråer) enligt socialstyrelsens mening icke fyllde något annat behov än sådant som i allra största utsträckning kunde tillgodoses genom sedvanlig arbetsförmedling. Såväl den offentliga arbetsförmedlingen som vissa föreningar hade organiserat särskild arbetsförmedling för hemhjälp efter i stort sett samma grunder som de här ifrågavarande hemhjälpbyråerna. I själva verket skulle ett godkännande av hemhjälpbyråernas verksamhet medföra en möjlighet att inom snart sagt varje yrke bedriva avgiftskrävande arbetsförmedling i förvärvssyfte utan den kontroll, som 1935 års lag åsyftade. Föredragande

departementschefen anslöt sig i propositionen till de av socialstyrelsen anförda synpunkterna. Styrelsen vill tillägga, att samma huvudanmärkingar, som riktats mot den sedvanliga privata arbetsförmedlingsverksamheten, nämligen den ur arbetsmarknadssynpunkt ogynnsamma splittningen av utbud och efterfrågan å arbetskraft samt risken för obehörigt utnyttjande av de arbetssökandes beroende ställning i förhållande till mellanhanden, i lika hög grad gälla vid nu ifrågavarande slag av verksamhet.

Övergångsbestämmelserna till 1935 års lag hade endast avseende å sådana företagare, som tidigare »i behörig ordning» bedrivit arbetsförmedling, d. v. s. som erhållit vederbörligt tillstånd att bedriva dylik verksamhet. Av det ovan anförda framgår, att »hemhjälpsverksamheten» aldrig vunnit något positivt erkännande av statsmakterna, även om dess utöware på grund av lagbestämmelsernas utformning före 1942 års lagändring i viss mån lyckats undandraga sig straffansvar. Socialstyrelsen kan sålunda icke biträda motionärernas uppfattning, att 1942 års lagändring skulle ha riktat sig mot en tidigare godkänd verksamhetsform. Det framgår av förarbetena, att andra stycket av 1 § endast tillkommit i förtydligande syfte. De skäl, som år 1935 talade för en successiv avveckling av sådan privat arbetsförmedling, som tidigare bedrivits med myndigheternas tillstånd, föreligga sålunda icke i förevarande fall.

Motionärerna ha vidare anført, att ett antal hemhjälpsbyråer (i Göteborg) blivit i så hög grad anlitade, att man kan tala om att de fyllt ett verkligt behov. Omfattningen av ifrågavarande verksamhet undandraget sig socialstyrelsens bedömande. Det synes emellertid troligt, att varje företag, som uppger sig kunna anskaffa arbetskraft till hemmen, under nuvarande situation på arbetsmarknaden kommer att i stor utsträckning utnyttjas av husmödrarna. Detta är emellertid enligt socialstyrelsens förmenande icke tillräckligt skäl för att ens temporärt och under kontroll bibehålla en verksamhet, som är behäftad med så stora olägenheter som den ifrågavarande. Svårigheterna inom den husliga arbetsmarknaden böra enligt socialstyrelsens mening lösas på annan väg. Här må endast erinras om att arbetsmarknadscommissionen och befolkningsutredningen för närvarande, var på sitt håll, äro sysselsatta med detta problem.

Med hänvisning till vad sålunda anförts får socialstyrelsen avstyrka det i motionerna framförda förslaget.

Stockholm den 14 mars 1944.

KARL J. HÖJER.

TOR JERNEMAN.

Bilaga B.

Till riksdagens andra lagutskott.

Genom remiss den 11 februari 1944 har Kungl. Maj:t anbefallt *statens arbetsmarknadskommission* att till riksdagens andra lagutskott avgiva yttrande över motion nr 209 i riksdagens första kammare av herrar Knut Petersson och Carl Eric Ericsson och motion nr 401 i riksdagens andra kammare av herr von Friesen om visst tillägg till övergångsstadgandet i lagen med vissa bestämmelser om arbetsförmedling. Med anledning härav får arbetsmarknadskommissionen anföra följande.

Till lagen den 18 april 1935 med vissa bestämmelser om arbetsförmedling fogades ett övergångsstadgande, vilket gav de privata kommissionärer, som vid lagens ikraftträdande den 1 januari 1936 med länsstyrelsens tillstånd drevo förvärvsmässig platsförmedling, möjlighet till successiv avveckling av sin verksamhet. Enligt detta stadgande äger socialstyrelsen för ett år i sänder intill den 1 januari 1950 lämna tillstånd för bedrivande av förmedlingsverksamhet för yrkesgrupper, som Konungen särskilt bestämt. På socialstyrelsens initiativ tillkom år 1942 en lagändring, som utvidgade begreppet arbetsförmedling. De slag av arbetsförmedlingar, som man genom lagändringen i främsta rummet syftade till att införa under lagens tillämpningsområde, voro dels visst slag av impressarieverksamhet för musiker och statister, dels sådan verksamhet, som bedrivits av s. k. hemhjälpbyråer. Särskilda övergångsbestämmelser för de kategorier, som beröras av lagändringen 1942, utfärdades icke.

I motionerna har framhållits, att de grupper, som drabbas av den nya bestämmelsen i lagen, icke liksom andra platskommissionärer, som redan tidigare fallit under lagens tillämpningsområde, få möjlighet till successiv avveckling av sin verksamhet. Motionärerna ha hemställt, att riksdagen måtte besluta att till övergångsstadgandet i lagen fogas en bestämmelse av innehåll, att nämnda stadgande jämväl må tillämpas på de platskommissionärer, vilka bedriva sådan verksamhet, som avses med lagändringen år 1942, och vilka tillhöra de yrkesgrupper, varpå övergångsstadgandet enligt Konungens bestämmande skall vara tillämpligt. Socialstyrelsen skulle under villkor, som i övrigt föreskrivas i stadgandet, på ansökan av den, som vid lagändringens ikraftträdande bedrev däri avsedd verksamhet, äga meddela tillstånd till verksamhetens fortsättande intill den 1 januari 1950. Såsom exempel på platskommissionärer, som falla under den nya lagbestämmelsen, nämnas åtta s. k. hemhjälpbyråer i Göteborg. Motionärerna anföra, att dessa byråer ha förskaffat sig ett gott anseende och synas fylla ett verkligt behov. Innehavarna äro äldre damer, som äro helt beroende av denna verksamhet för sin försörjning.

Vid den internationella arbetsorganisationens konferens 1933 antogs ett förslag till konvention (nr 34) angående avgiftskrävande arbetsförmedlingsbyråer. Enligt denna konvention skola avgiftskrävande arbetsförmedlingsbyråer med vinstsyfte vara avskaffade inom tre år från konventionens ikraftträdande för vederbörande medlemsstat. Under denna tid må nya sådana byråer icke upprättas. En redan befintlig avgiftskrävande

byrå i vinstsyfte kan emellertid erhålla tillstånd av vederbörande myndighet att under vissa förutsättningar fortsätta sin verksamhet. Härom gäller bl. a., att byrån skall inneha ett för år meddelat tillstånd, som må förnyas efter vederbörande myndighets gottfinnande under en tidsrymd ej överstigande tio år. Sverige har för sin del ratificerat konventionen den 15 november 1935. Konventionen bar för Sverige trätt i kraft den 1 januari 1937. Visserligen antogs lagen den 18 april 1935 med vissa bestämmelser om arbetsförmedling före ratificeringen av 1933 års konvention angående avgiftskrävande arbetsförmedlingsbyråer, men lagen bygger helt på denna konvention.

Övergångsstadgandet i 1935 års lag äger jämlikt konventionens bestämmelser tillämpning på dem, som vid lagens ikraftträdande i behörig ordning bedrevo arbetsförmedling, för vilken från arbetsgivare eller arbetsökande uppbäres ersättning. De s. k. hemhjälpbyråerna i Göteborg hade i regel icke sökt länsstyrelsens tillstånd för verksamhetens bedrivande och kommo därför icke att falla under lagens övergångsbestämmelser. Enligt kommissionens uppfattning äro dessa övergångsbestämmelser tillämpliga endast på dem, som den 1 januari 1936 i behörig ordning bedrevo arbetsförmedling i förvärvssyfte.

Vad själva sakfrågan beträffar vill kommissionen anföra följande.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 83/1935 med anhållan om riksdagens yttrande över förslag till förordning med vissa bestämmelser om arbetsförmedling m. m. har departementschefen bl. a. framhållit, att på orter, där välordnad avgiftsfri förmedling finnes, en jämsides härmed bedriven förmedling i förvärvssyfte knappast torde ha någon uppgift att fylla. Enligt kommissionens uppfattning synes de s. k. hemhjälpbyråernas arbetsförmedlingsverksamhet vara av sådan art eller omfattning, att den kan ombesörjas av den offentliga arbetsförmedlingen.

Den offentliga arbetsförmedlingen har genom en under senare år omfattande utbyggnad gjorts alltmera skickad att omhänderha förmedling av all slags arbetskraft. Sålunda ha särskilt på de större orterna specialavdelningar av arbetsförmedlingen inrättats, som ha till speciell uppgift att handha förmedling av arbetskraft inom vissa begränsade yrkesområden. För förmedling av arbetsanställning i hemmen ha i Stockholm, Göteborg och Malmö inrättats s. k. hemhjälpcentraler. På övriga större orter ha inrättats särskilda avdelningar för förmedling av arbetskraft till det husliga området. Redan nu synes den offentliga arbetsförmedlingen på flertalet orter, och icke minst i Stockholm, Göteborg och Malmö, ha en sådan organisation, att den väl fyller behovet av arbetsförmedling inom det husliga området.

Sedan flera år har tillgången på heltidsanställd huslig arbetskraft varit synnerligen knapp, och detta förhållande har framkallat en ökad efterfrågan på tillfällig hemhjälp. Hushållen ha sålunda i allt större utsträckning fått övergå från heltids- till korttidsanställd arbetskraft. Fördelen med denna hjälpform är, att den tillgängliga arbetskraften fördelas på flera hushåll, som härigenom få hjälp med vissa sysslor eller vid anhopning av arbete. Det förtjänar påpekas, att den tillfälliga hemhjälpen visat sig synnerligen tillfredsställande för vissa kategorier av hushåll och icke endast kan betraktas som en nödfallslösning av deras hemhjälpproblem.

Arbetsförmedlingarna ha också medverkat till en popularisering av den tillfälliga hemhjälp. Av följande tablå framgår, att medan antalet tillsatta hembiträdesplatser minskat, har förmedlingen av korttidshjälp till hemmen undergått en påtaglig ökning under de sista åren. Siffrorna omsluta förmedlingsverksamheten inom hela landet.

Husligt arbete.

År	Hembiträden			Tillfällig hemhjälp			Övrigt husligt arbete		
	Arbets-sökande personer	Lediga platser	Tillsatta platser	Arbets-sökande personer	Lediga platser	Tillsatta platser	Arbets-sökande personer	Lediga platser	Tillsatta platser
1941	40 940	69 775	39 345	12 112	80 056	76 975	10 990	16 134	8 643
1942	37 258	74 367	35 528	12 447	101 678	94 239	11 346	21 034	11 324
1943	29 142	71 540	28 318	13 029	117 656	105 001	13 628	31 702	18 017

Av siffrorna framgår sålunda, att antalet tillsatta hembiträdesplatser, som år 1941 utgjorde omkring 39 000, minskat till omkring 28 000 år 1943. Däremot uppvisar gruppen tillfällig hemhjälp en ökning under samma tid från omkring 77 000 till 105 000, d. v. s. en ökning av omkring 28 000 tillsatta platser. Beträffande arbetsförmedlingens statistik rörande den tillfälliga hemhjälp bör även framhållas, att dessa siffror omfatta endast de platser, som tillsatts genom arbetsförmedlingens direkta förmedling. De inkludera således icke det stora antal arbetstillfällen, som tillgodoses med arbetskraft genom att husmödrarna kontraktera med anvisade hemhjälpsträden om regelbundna arbetsåtaganden under en längre tidsperiod eller genom att hushållen vid upprepat behov av hjälp vända sig direkt till den, som arbetsförmedlingen en gång anvisat. Arbetsförmedlingen kräver icke — till skillnad från de förvärvsmässigt bedrivna privata hemhjälpbyråerna — att varje förnyat arbetsåtagande skall förmedlas och kontrolleras genom arbetsförmedlingen.

Tillgången på tillfällig hemhjälp har tidvis icke varit tillräcklig för att helt tillgodose efterfrågan. Detta gäller särskilt under bråda tider höst och vår samt vid helgerna. De svårigheter, som förelegat för husmödrarna att få arbetskraft till hemmen, ha gjort, att dessa ofta anmält sitt behov av arbetskraft såväl hos samtliga hemhjälpbyråer som vid den offentliga arbetsförmedlingen. Det är därför troligt, att den kundkrets på 3 000 hushåll, som hemhjälpbyråerna i Göteborg enligt motionen sägas betjäna, i verkligheten icke är på långt när så stor, enär dubbelanmälningar äro en vanlig företeelse.

Den offentliga arbetsförmedlingens hemhjälpcentral i Göteborg startade sin verksamhet i sin nuvarande utformning så sent som i november 1941. Under den förflutna tiden har den väsentligt utvidgat sin verksamhet och synes ha tillvunnit sig ett allt större förtroende hos allmänheten. I fråga om förmedling av tillfällig hemhjälp i Göteborg märkes en betydande ökning av verksamheten under åren 1942 och 1943.

År	Lediga platser	Tillsatta platser
1942	7 261	6 898
1943	9 874	8 588

När det i motionerna sägs, att de s. k. hemhjälsbyråerna i Göteborg effektuera tillsammans genomsnittligen mer än fem gånger så många beställningar årligen som den offentliga arbetsförmedlingens hemhjälscentral därstädes, bör det framhållas, att någon statistisk jämförelse mellan arbetsförmedlingens och de privata byråernas arbetsresultat icke kan göras, vilket ovan antytts. För hemhjälsbyråernas del, vilka för att kringgå 1935 års lag endast skaffa kortare sysselsättning åt de hos byrån formellt »anställda», blir varje utsändning i arbete betraktad såsom ny placering, för vilken byrån betingar sig ekonomisk gottgörelse. Regelbunden utplacering hos en och samma arbetsgivare blir av en hemhjälsbyrå redovisad såsom lika många arbetsanställningar. Olika hetererna i arbets- och redovisningsmetoderna göra sålunda, att arbetsförmedlingens siffror i själva verket representera en oerhört mycket större förmedlingseffektivitet än hemhjälsbyråernas.

Såväl i fråga om lokaler som övrig organisation torde den offentliga arbetsförmedlingen äga tillfredsställande kapacitet för att fylla de krav, som kunna ställas på förmedlingen av arbetskraft till hemmen för Göteborgs vidkommande.

I vad avser möjligheterna att helt tillgodose behovet av arbetskraft på det husliga arbetsområdet synas de s. k. hemhjälsbyråerna ha minst lika stora svårigheter att kämpa med som den offentliga arbetsförmedlingen. Detta bevisas kanske bäst därav, att de s. k. hemhjälsbyråerna för egen del vid flera tillfällen hos den offentliga arbetsförmedlingen inlämnat beställning på arbetskraft. Kommissionen är av den uppfattningen, att den offentliga arbetsförmedlingen otvivelaktigt synes ha jämförelsevis större möjligheter att tillgodose hemmens behov av arbetskraft än den privata arbetsförmedlingen. Genom sin ständiga kontakt med sökande från övriga yrkesområden kan den i betydande grad bidra till att överföra ledig arbetskraft till det husliga arbetsområdet.

Vid en eventuell fredskris, då permitteringar i stor utsträckning kunna tänkas uppstå inom industriyrkena och arbetstillgången inom dessa yrkesområden kan bli ringa, har det sin speciella betydelse, att kontakten med bristområdena på arbetsmarknaden blir så intim som möjligt. Det är känt, att den husliga arbetskraften under kriget i viss utsträckning lämnat sitt vanliga yrke för arbete inom industrien eller inom andra näringsområden. Den offentliga arbetsförmedlingen, som genom sin kontrollverksamhet i fråga om medlemmarna i de erkända arbetslöshetskassorna omedelbart kommer i kontakt med de permitterade, har därför möjligheter att medverka till en återgång till det husliga arbetsområdet av arbetskraft, som är lämplig och villig härtill. Alldeles oavsett den nämnda kontrollverksamheten synes det önskvärt ur allmän sysselsättningssynpunkt och för ett rationellt utnyttjande av arbetskraften, att arbetstillfällena koncentreras till så få centraler som möjligt. Anordningar, som kunna vara ägnade att

försvåra överblicken över arbetsmarknaden och motverka ett rationellt utnyttjande av arbetskraften, böra därför undvikas.

I detta ärendes slutliga avgörande ha deltagit, förutom kommissionens ordförande, ledamöterna Lundquist, Andersson, Carell, Falk, Brodén, Vahl- och Adamsson samt ersättaren Stjernstedt.

Stockholm den 2 mars 1944.

STATENS ARBETSMARKNADSKOMMISSION

A. THOMSON.

SVEN SKOGH.

Bilaga C

Till Riksdagens andra lagutskott.

Genom remiss av den 11 februari 1944 har Kungl. Maj:t anbefallt *länsarbetsnämnden i Göteborgs och Bohus län* att till utskottet avgiva yttrande över motion nr 209 i riksdagens första kammare av herrar Knut Petersson och Carl Eric Ericsson och motion nr 401 i riksdagens andra kammare av herr Bertil von Friesen om visst tillägg till övergångsstadgandet i lagen med vissa bestämmelser om arbetsförmedling.

Länsarbetsnämnden har icke ansett sig böra taga ställning till de juridiska förhållandena i den verksamhet, som bedrivs av de i motionerna berörda hemhjälpbyråerna, utan funnit sig böra begränsa sitt yttrande till ett ställningstagande till de rena arbetsförmedlingssynpunkter, som ur en mera lokal synvinkel kunna läggas på berörda förhållanden. Länsarbetsnämnden får i detta hänseende anföra följande.

I syfte att tillgodose de krav på rationell förmedlingsverksamhet, som numera ställas på den offentliga arbetsförmedlingen, ha specialförmedlingar av olika slag under senare år kommit till stånd. Sålunda inrättades i november 1941 vid arbetsförmedlingen i Göteborg en hemhjälpcentral med syftemål att tillgodose arbetsmarknadsparternas krav på effektivt förmedlingsarbete beträffande husligt arbete och kvinnlig sjukvårdspersonal, varvid den senare förmedlingsgrenen skulle omfatta personal jämväl till anstalter och inrättningar. Förmedlingsverksamheten för husligt arbete uppdelades på tvenne expeditioner: en för fasta hembiträden och en för kvalificerad, tillfällig hemhjälp. Dessutom förmedlas på en särskild expedition, som dock icke ingår i hemhjälpcentralen, arbetskraft för tvätt och rengöringsarbete av grövre art (trappstädningsarbete, rengöringsarbete i nybyggnader, efter reparationer etc.). I förevarande fall är det emellertid expeditionen *för tillfällig, kvalificerad hemhjälp*, som har den största aktualiteten, d. v. s. arbetsuppgifterna här äro helt identiska med dem, som

hemhjälsbyråerna ägna sig åt. Verksamheten vid ifrågavarande expedition belyses av följande siffror.

År	Ans. om arb.	Arb.sök. pers.	Led. pl.	Tills. pl.
1942	5 007	279	7 261	6 898
1943	7 432	739	9 874	8 588

Antalet »arbetssökande personer» är i realiteten betydligt större. Ovanstående siffror omfatta endast sådana som yrkesgruppsmässigt äro att hänföra till den tillfälliga hemhjälps arbetsområde och sålunda äro *direkt* inskrivna vid expeditionen för tillfällig hemhjälp. Härtill komma i mycket stor utsträckning personer, som på grund av annan yrkestillhörighet äro inskrivna på annan arbetsförmedlingsexpedition, t. ex. den för industri och hantverk, men som vilja ha tillfälligt hemarbete som extrasysselsättning. Dessa personer upptagas som arbetssökande i respektive expeditioners statistik.

Även under de två första månaderna av år 1944 har omsättningen på expeditionen för tillfällig kvalificerad hemhjälp givit belägg för att verksamheten alltfört kommer att utvecklas. Sålunda har februari månad, som torde kunna betraktas som en av de minst arbetstyngda månaderna under året, innevarande år givit ett mycket gott resultat med 882 tillsatta platser (år 1942 238 st. och 1943 691 st.) Vid etablerandet av en specialförmedling är det givetvis av största vikt, att förutsättningarna för en sådan i fråga om lämplig personal och ändamålsenliga lokaler äro för handen. I förevarande fall uppfylla förhållandena i Göteborg högt ställda krav. Därtill kommer att länsarbetsnämnden icke minst med tanke på den även ur icke juridisk synpunkt illojala konkurrens, som vid hemhjälscentralens etablerande skulle komma att göra sig gällande från hemhjälsbyråhåll, alltifrån begynnelsen ansett det i högsta grad angeläget att verksamheten bedreves så, att anmärkningar mot densammans effektivitet icke skulle kunna anföras. Genom de åtal, som anhängiggjorts mot innehavarna av hemhjälsbyråer i Göteborg och som numera hänskjutits till Kungl. Maj:t för avgörande, har nämnden blivit underkunnig om, att viss kritik riktats mot arbetsförmedlingens ifrågavarande verksamhet. Nämnden inskränker sig härvidlag till att konstatera, att denna kritik emanerar från personer, som hava ett *ekonomiskt* intresse av att försöka hävda sin egen verksamhet på arbetsförmedlingens bekostnad. Arbetsförmedlingen å sin sida saknar icke helt kännedom om mindre omsorgsfullt genomförda förmedlingstransaktioner, som hemhjälsbyråerna i många fall gjort sig skyldiga till.

I detta sammanhang kan det förtjäna nämnas, att det jämväl förekommit, att hemhjälsbyråer gjort hänvändelse till hemhjälscentralen för erhållande av hjälp med anskaffande av arbetskraft.

Arbetsförmedlingen av idag bedriver emellertid icke blott förmedlingsverksamhet. Enligt direktiv från statens arbetsmarknadskommission tillkommer det även arbetsförmedlingen att följa utvecklingen på arbetsmarknaden, en utveckling, som icke minst under senare år är underkastad snabba och omfattande växlingar genom att över- respektive underskott på arbetskraft inom olika arbetsmarknadsområden uppstå.

I sådana situationer är det arbetsförmedlingens uppgift att så effektivt som möjligt söka åvågabringa en utjämning genom att arbetskraft från ett område inplaceras i sysselsättning på ett annat, där omständigheterna (den arbetssökandes personliga förutsättningar) så kunna medgiva. I föreva-

rande sammanhang kunna dessa omständigheter få snar aktualitet t. ex. genom att kvinnlig arbetskraft vid fredsslutet kan bringas att lämna anställningar inom det industriella området. I ett sådant läge bör arbetsförmedlingen så effektivt som möjligt medverka till att sådan arbetskraft tillföres det husliga området.

Sedan en längre tid tillbaka har arbetskraftsfrågan på detta område en brännande aktualitet. Det är naturligtvis omöjligt att för dagen utsäga något om hur utvecklingen härvidlag kan komma att gestalta sig. Det torde emellertid ligga i öppen dag, att det icke ur arbetsmarknadssynpunkt kan anses förmånligt, att utplaceringen av den arbetskraft varom här är fråga, splittras på skilda händer med synnerligen olikartade och bristfälliga förutsättningar för ett rationellt handhavande av ifrågavarande uppgifter. Ett upphörande av hemhjälsbyråernas verksamhet kommer givetvis att medföra en ökad belastning av hemhjälscentralens verksamhet. Med hänsyn till densamma fasta förankring hos allmänheten i Göteborg torde det emellertid icke vålla några svårigheter att på bästa sätt — genom utökning av personalen etc. — möta och genomföra de nytillkommande arbetsuppgifter, som den kan ställas inför. Länsarbetsnämnden kan sålunda icke finna några som helst *principiellt* bärande skäl för att förmedlingsverksamhet av berörd art skall få bedrivas av enskilda personer.

Nämnden vill gentemot i motionerna förefintliga uppgifter, att hemhjälsbyråerna »effektuera tillsammans genomsnittligen mer än fem gånger så många beställningar som den offentliga arbetsförmedlingens hemhjälscentral» påpeka, att jämförelse mellan arbetsförmedlingens statistik å den ena sidan och hemhjälsbyråernas å den andra icke utan vidare kan göras. Från hemhjälsbyråernas sida bli alltid *de enskilda, periodiskt återkommande arbetstillfällen hos samma arbetsgivare* i statistiskt hänseende betraktat som *lika många tillsatta platser som arbetstillfällen*. Motsvarande förhållanden upptagas i hemhjälscentralens statistik såsom *en* tillsatt plats oavsett huru många de enskilda arbetstillfällena under året bliva. Härigenom uppstår givetvis en differens, som, statistiskt sett, talar till hemhjälsbyråernas favör. I vilken utsträckning de olikartade redovisningsmetoderna i och för sig omöjliggöra en rent siffermässig jämförelse beträffande det *effektiva* förmedlingsresultatet kan icke avgöras — att olikheterna äro av väsentlig betydelse ligger emellertid i öppen dag.

Sammanfattningsvis får länsarbetsnämnden som sin mening hävda den uppfattningen, att nuvarande förhållanden ingalunda äro ägade att främja förhållandena på ifrågavarande arbetsmarknadsområde. Nämnden bortser i detta sammanhang från »konkurrensförhållandet» som sådant och har vid bedömandet av frågan endast tagit hänsyn till de arbetsmarknadssynpunkter, som böra vara avgörande för frågans bedömande.

Länsarbetsnämnden i Göteborgs och Bohus län

CARL BRÄNNBERG.

SVEN DREYER.

Ake L:son Aulin.
